

การบัญชีตามความรับผิดชอบต่อสังคม

Social Responsibility Accounting

ดร.ศิลปพร ศรีจันเพชร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำ ภาควิชาการบัญชี คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
กรรมการมาตรฐานการสอบบัญชี สภาวิชาชีพบัญชี ฯ

Dr. Sillapaporn Srijunpetch

Assistant Professor of Department of Accounting, Thammasat Business School,
Thammasat University

E- Mail: sillapaporn@tbs.tu.ac.th

บทคัดย่อ

การบัญชีตามความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นความพยายามอย่างหนึ่งของกิจการที่จะนำเสนอข้อมูลต่อกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย กลุ่มบุคคลเหล่านี้มีสิทธิโดยชอบธรรมที่จะรับรู้ข้อมูลของกิจการตามสมควร แนวคิดของการบัญชีตามความรับผิดชอบต่อสังคม จึงได้พัฒนาให้เกิดการบัญชีและการรายงานในรูปแบบต่างๆ มากขึ้น เช่น งบมูลค่าเพิ่ม การบัญชีสิ่งแวดล้อม การบัญชีสำหรับความยั่งยืนยาวนาน การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับพนักงาน

คำสำคัญ: การบัญชีตามความรับผิดชอบต่อสังคม, การรายงานความรับผิดชอบต่อสังคม, ผู้มีส่วนได้เสีย

Abstract

Social Responsibility Accounting relates to the effort of the company to report information to stakeholders. These stakeholders have right to know related information of the company as appropriate. The concept of Social Responsibility Accounting leads to the development of Value Added Statement, Environmental Accounting, Sustainability Accounting and Employee Reporting.

Keywords: Social Responsibility Accounting, Corporate Social Reporting, Stakeholders

บทนำ

เมื่อผู้บริหารของกิจการยอมรับว่าผู้ถือหุ้น หรือ ผู้ลงทุนไม่ใช่กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียเพียงกลุ่มเดียวในกิจการ แต่ยังรวมถึงกลุ่มอื่นๆ ด้วย และยังยอมรับว่าตัวเลขกำไรและส่วนประกอบของกำไร ไม่ใช่จุดมุ่งเน้นเบื้องต้นของการรายงานทางการเงินเท่านั้น การบัญชีตามความรับผิดชอบต่อสังคมจึงเข้ามามีบทบาทในการรายงานและนำเสนอข้อมูล เช่น การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับพนักงาน การบัญชีสิ่งแวดล้อม และงบมูลค่าเพิ่ม เป็นต้น

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ข้อจำกัดของการบัญชีการเงินแบบดั้งเดิม

โดยทั่วไป ผู้ใช้ข้อมูลทางการเงินประกอบ ด้วยบุคคลหลายฝ่าย ซึ่งใช้ข้อมูล เพื่อตอบสนองความ

ต้องการของแต่ละฝ่ายที่ แตกต่างกัน การบัญชีแบบดั้งเดิม (Traditional หรือ Conventional Accounting) จะเน้นการรายงานให้กับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ ได้แก่ ผู้ลงทุนและผู้ให้ยืมเป็นหลัก ซึ่งมีข้อจำกัดของการบัญชีการเงินแบบดั้งเดิม ดังนี้

1. การไม่ให้ความสำคัญกับผู้ให้กลุ่มอื่น

การบัญชีแบบดั้งเดิมเน้นถึงวัตถุประสงค์ของข้อมูลการบัญชีในเรื่องประโยชน์ต่อการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจ และเน้นการรายงานข้อมูลเกี่ยวกับฐานะการเงิน และผลการดำเนินงานของกิจการต่อ ผู้ลงทุน ผู้ให้กู้ยืม หรือเจ้าหนี้อื่นทั้งในปัจจุบันและในอนาคต เป็นสำคัญ โดยไม่ได้ให้ความสำคัญกับผู้ให้กลุ่มอื่นเช่น พนักงานกำกับดูแล ลูกจ้างและพนักงานสาธารณสุข เป็นต้น

2. การไม่รับผิดชอบต่อผลกระทบภายนอก

การบัญชีแบบดั้งเดิมเน้นแนวคิดเรื่อง "หลักความเป็นหน่วยงานของกิจการ" (Entity Principle) ซึ่งมีข้อสมมติฐานว่ากิจการเป็นหน่วยงานอิสระแยกต่างหากโดยเด็ดขาดจากเจ้าของ และผู้มีส่วนได้เสียอื่นๆ

การบัญชีการเงินแบบดั้งเดิมยังละเลยและไม่รับผิดชอบต่อผลกระทบขององค์กรที่มีต่อ "ผลกระทบภายนอก" (Externalities) เช่น สิ่งแวดล้อม สังคม และชุมชน เป็นต้น กล่าวคือ การบัญชีแบบดั้งเดิมจะไม่พิจารณาถึงผลกระทบ ต่อมลภาวะเป็นพิษ (Pollution) ที่กิจการเป็นผู้ก่อ หรือรายงานทางการเงินมิได้รวมผลเสียหายของลูกค้านอกจากการใช้สินค้าของกิจการ เป็นต้น หากธุรกรรมที่เกิดขึ้นไม่ได้มีผลกระทบโดยตรงต่อองค์กร กิจการจะไม่บันทึกรายการดังกล่าว นั่นหมายความว่า ผลกระทบภายนอกจะถูกกลบเกลื่อน เช่น ผลกำไรที่รายงานในงบกำไรขาดทุนของบริษัทที่ขายบุหรีมิได้รวมผลกระทบหรือมิได้พิจารณาถึงปัญหาสุขภาพของลูกค้านักค้าที่สูบบุหรี เป็นต้น

3. การไม่รับรู้ผลกระทบภายนอก

สินทรัพย์ตามคำนิยามของการบัญชีการเงิน หมายถึง ทรัพยากรที่อยู่ในความควบคุมของกิจการ ทรัพยากรดังกล่าวเป็นผลของเหตุการณ์ในอดีต ซึ่งกิจการคาดว่าจะได้รับประโยชน์เชิงเศรษฐกิจจากทรัพยากรนั้นในอนาคต ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติ (Environmental Resource หรือ Natural Resource) ซึ่งชุมชนใช้ร่วมกันจึงไม่ถือเป็นสินทรัพย์ของกิจการตามคำนิยามของการบัญชีการเงิน นั่นคือ การใช้ทรัพยากรดังกล่าวก็จะเป็นค่าใช้จ่ายของกิจการด้วย ดังนั้น เมื่อกิจการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำแล้วทำให้คุณภาพของแหล่งน้ำนั้นเสียหายไป ผลกระทบภายนอกนี้มิได้มีการพิจารณา หรือรวมไว้ในรายงานทางการเงิน

4. การประมาณการผลกระทบภายนอกทำได้ยาก

การบัญชีการเงินแบบดั้งเดิม กำหนดว่ารายการที่เป็นไปตามนิยามขององค์ประกอบของ งบการเงินจะสามารถรับรู้ในงบการเงินได้ก็ต่อเมื่อ (1) มีความเป็นไปได้ค่อนข้างแน่ที่ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจในอนาคตของรายการดังกล่าวจะเข้าหรือออกจากกิจการ และ (2) รายการดังกล่าวมีราคาทุนหรือมูลค่าที่สามารถวัดได้อย่างน่าเชื่อถือ แต่การวัดมูลค่าผลกระทบภายนอก

นี้ มักต้องอาศัยการประมาณการ และไม่เข้าเกณฑ์การรับรู้รายการตามที่กำหนดไว้ในการบัญชีแบบดั้งเดิม ส่งผลให้เกิดการบัญชีตามความรับผิดชอบต่อสังคมขึ้นมา ซึ่งมีแนวคิดที่แตกต่างจากการบัญชีการเงินแบบดั้งเดิมโดยสิ้นเชิง

ความหมายและแนวคิดของการบัญชีตามความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ

ในปัจจุบันนี้องค์กรมักจะมองถึงผลกำไรและการเติบโตขององค์กรเป็นหลัก แต่เพื่อให้เกิดความยั่งยืนขึ้นมาพร้อมกับผลกำไร จึงเกิดแนวคิดในการสร้าง "ความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ" เพื่อให้องค์กรสามารถทำกำไรได้ในระยะยาว

ความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ

เนื่องจากความรับผิดชอบต่อสังคมส่งผลกระทบต่อให้บริษัทเกิดความยั่งยืนขึ้นมาได้ ดังนั้น แต่ละองค์กรจึงให้ความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคมที่ต่างกันไป เช่น

"CSR คือ การปฏิบัติตามค่านิยมสัญญาอย่างต่อเนื่องของบริษัทรในการดำเนินธุรกิจ โดยใช้พื้นฐานของจริยธรรมเข้ามาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่ไปพร้อมๆ กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานและคุณภาพชุมชนท้องถิ่น รวมถึงสภาพสังคมโดยรวม" (WBCSD, 2006)

"CSR คือ การดำเนินธุรกิจควบคู่ไปกับการใส่ใจและดูแลรักษาสังคม และสิ่งแวดล้อมภายใต้หลักจริยธรรม การกำกับดูแลกิจการที่ดี และการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการ เพื่อนำไปสู่การดำเนินธุรกิจที่ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ การปฏิบัติตามนิยาม CSR ที่สามารถยกระดับตนเองไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้เป็นผลสำเร็จ โดยไม่ผิดศีลธรรมจรรยา ไม่เบียดเบียนทุกฝ่าย ย่อมสร้างสรรคความสุখেที่แท้จริงให้กับทั้งตนเอง ธุรกิจ รวมทั้งสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม" (สถาบันไทยพัฒนา มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2560)

ปัจจุบันสาธารณชนหรือสังคมกำลังเรียกร้องให้กิจการธุรกิจมีความรับผิดชอบต่อสังคมในด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคมมากขึ้น ผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder) ไม่ได้มีเฉพาะเจ้าของและเจ้าหน้าที่เท่านั้น

แต่ครอบคลุมไปถึงลูกค้า ลูกจ้าง รัฐบาลและหน่วยงานราชการ องค์กรอิสระและสาธารณชน บุคคลเหล่านี้ต้องการข้อมูลมากขึ้นเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการธุรกิจที่มีต่อสังคมโดยรวม กิจการธุรกิจต้องเปิดเผยข้อมูลทางด้านสิ่งแวดล้อมและด้านสังคมเพิ่มขึ้น จึงก่อให้เกิดการปฏิรูประบบการรายงานทางการเงินสากลทั่วโลก ที่เรียกว่า การรายงานไตรภาค (Triple Bottom Line Reporting: TBL) โดยแสดงผลกระทบ 3 ด้าน คือ

1. ด้านสิ่งแวดล้อม (Environment) กล่าวถึงผลกระทบของการดำเนินธุรกิจที่มีต่อดิน น้ำ อากาศ ทรัพยากรธรรมชาติ (เช่น น้ำมัน ป่าไม้ แร่ธาตุ เป็นต้น) พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ตลอดจนมนุษย์ทางด้านสุขภาพอนามัย การเติบโตและการดำรงอยู่อย่างยั่งยืน ตลอดจนรายงานผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Performance)

2. ด้านสังคม (Social) กล่าวถึงความเกี่ยวข้องของธุรกิจที่มีผลกระทบต่อสังคม ในเรื่องความเท่าเทียม สิทธิของสตรีและเด็ก การถือปฏิบัติต่อชนกลุ่มน้อย การจ้างแรงงาน การให้สินบน และการฉ้อราษฎร์บังหลวง ตลอดจนรายงานผลกระทบด้านสังคม (Social Performance)

3. ด้านเศรษฐกิจ (Economic) กล่าวถึงการรายงานทางการเงินโดยพิจารณาความสัมพันธ์เชิงเศรษฐกิจ และผลกระทบของการดำเนินธุรกิจที่มีต่อภาวะเศรษฐกิจ เช่น ค่าตอบแทนผู้บริหาร ความช่วยเหลือทางการเงินต่อชุมชน การว่าจ้างงานภายในท้องถิ่น เป็นต้น ตลอดจนรายงานผลกระทบด้านเศรษฐกิจ (Economics Performance)

ความหมายของการบัญชีตามความรับผิดชอบต่อสังคม

สมาคมนักบัญชีของประเทศไทยให้ความหมายของการบัญชีตามความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility Accounting) ว่า "เป็นการรายงานถึงต้นทุนและผลประโยชน์ที่เกิดจากกิจกรรมขององค์กรที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน ซึ่งอาจรวมถึงชุมชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ หรือกลุ่มชุมชนโดยทั่วไป การรายงานดังกล่าวหมายถึงการรายงานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเงินและข้อมูลที่ไม่เกี่ยวกับการเงินก็ได้"

การรายงานความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (Corporate Social Responsibility Report-

ing หรือ CSR) เป็นการเผยแพร่ข้อมูลในรายงานจากการบัญชีความรับผิดชอบต่อสังคม รายงานดังกล่าวเกี่ยวกับเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการที่มีต่อสังคมหลายอย่าง เช่น สภาวะแวดล้อม หรือสิ่งแวดล้อม หรือสภาพแวดล้อม (Environment) เงินเดือน และผลตอบแทนของลูกจ้าง และผู้บริหาร เงินบริจาคและการช่วยเหลือสังคม และการดำเนินธุรกิจที่ยึดมั่นในจริยธรรม เป็นต้น

ทฤษฎีเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (CSR) มีดังนี้

1. ทฤษฎีผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder Theory) เป็นทฤษฎีที่คำนึงถึงผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับองค์กร ไม่ใช่ให้ความสำคัญกับเจ้าของกิจการเท่านั้น

2. ทฤษฎีมูลค่าของผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder Value Theory) เป็นทฤษฎีที่องค์กรต้องสร้างผลตอบแทนหรือเพิ่มมูลค่าให้แก่ผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับองค์กร

3. ทฤษฎีความเป็นพลเมืองขององค์กร (Corporate Citizenship Theory) เป็นทฤษฎีที่มองว่าองค์กรเป็นพลเมืองของชุมชน สังคม และโลก ดังนั้น องค์กรต้องเป็นพลเมืองที่ดี ที่สร้างประโยชน์ หรือให้คุณค่าแก่ชุมชน สังคมและโลก

4. ทฤษฎีการปฏิบัติงานเพื่อสังคมขององค์กร (Corporate Social Performance Theory) เป็นทฤษฎีที่องค์กรต้องตอบสนองความต้องการของสังคม องค์กรมีภาระหน้าที่ต่อสังคม องค์กรต้องคืนประโยชน์สู่สังคม โดยการปฏิบัติงานเพื่อสังคมใน 3 ด้าน คือ (1) ด้านชุมชน (Community) เช่น การปฏิบัติต่อชุมชนโดยรอบขององค์กร เพื่อความอยู่ดีกินดี และความเจริญของชุมชน (2) ด้านสิ่งแวดล้อม (Environment) เช่น การกำหนดนโยบายทางด้านสิ่งแวดล้อม ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม และการรายงานทางด้านสิ่งแวดล้อม และ (3) ด้านการจ้างงาน (Employment) เช่น การจัดระบบด้านความปลอดภัย และสุขอนามัยของพนักงาน ระบบการฝึกอบรมและพัฒนาพนักงาน นโยบายการให้โอกาสที่เท่าเทียมกัน ระบบความสัมพันธ์ที่ดีกับพนักงาน และระบบสร้างและรักษาความปลอดภัยในการทำงาน

แนวคิดของการบัญชีตามความรับผิดชอบต่อสังคม

การบัญชีตามความรับผิดชอบต่อสังคมมีการศึกษาและปฏิบัติอย่างแพร่หลายในต่างประเทศ โดยเริ่มจากประเทศในทวีปยุโรปตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ 1970 เป็นต้นมา การบัญชีตามความรับผิดชอบต่อสังคมแพร่หลายในบางประเทศ (เช่น ประเทศในแถบยุโรปจะให้ความสำคัญกับการบัญชีตามความรับผิดชอบต่อสังคมมากกว่าประเทศในกลุ่มอื่น) ในขณะที่บางประเทศแทบจะไม่มีรู้จักแนวคิดในเรื่องนี้เลย ทั้งนี้เพราะแม่บทการบัญชีหรือกรอบแนวคิดฯ ที่ถือปฏิบัติในแต่ละประเทศมีแนวคิดที่ต่างกัน ซึ่งอธิบายข้อสงสัยนี้ได้ ดังนี้

1. แม่บทการบัญชีของประเทศอังกฤษ (ซึ่งมีชื่อว่า The Statement of Principles for Financial Reporting) ได้กล่าวว่ารายงานทางการเงินมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อประโยชน์ในการสื่อสารข้อมูลทางเศรษฐกิจเกี่ยวกับทรัพยากร และผลการดำเนินงานของกิจการให้กับผู้มี "สิทธิ" อันชอบธรรมในข้อมูลนั้น (Reasonable Right to Information) สิทธิในข้อมูลดังกล่าวจะเกิดขึ้นเมื่อกิจกรรมขององค์กรมี (หรืออาจมี) ผลกระทบต่อกลุ่ม ผู้มีส่วน ได้เสีย (Stakeholder) และยังรวมถึงผลกระทบต่อสังคมและชุมชนด้วย ซึ่งก็สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการทำธุรกิจว่า กิจการต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย (นอกเหนือไปจากการทำกำไร) จึงไม่เป็นที่น่าแปลกใจเลยว่า แม่บทการบัญชีของอังกฤษได้เสนอแนะให้กิจการจัดทำ และนำเสนอรายงานอื่นเพิ่มเติม นอกเหนือจากงบการเงินตามปกติ เช่น งบมูลค่าเพิ่ม การบัญชีสิ่งแวดล้อม และการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับพนักงาน โดยเน้นถึงกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งไม่ใช่แต่เพียงกลุ่มผู้ถือหุ้น (Shareholder) เท่านั้น

2. แม่บทการบัญชีของประเทศสหรัฐอเมริกา เน้นถึงวัตถุประสงค์ของข้อมูลการบัญชีในเรื่อง "ประโยชน์ต่อการตัดสินใจ" (Decision Usefulness) และให้ความสำคัญกับความต้องการข้อมูลของผู้มีส่วนได้เสียทางการเงินในกิจการ (เช่น ผู้ลงทุน ผู้ถือหุ้น เจ้าหนี้) โดยเชื่อมโยงกับลักษณะเชิงคุณภาพของงบการเงิน (ความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ และความเชื่อถือได้) ด้วยเหตุนี้ การบัญชีตามความรับผิดชอบต่อสังคมในสหรัฐอเมริกาจึงไม่เป็นที่แพร่หลายนักเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศในทวีปยุโรป

3. ส่วนกลุ่มผู้ใช้งบการเงินตามทีระบุไว้ในแม่บทการบัญชีหรือกรอบแนวคิดฯ ของสภาวิชาชีพบัญชีของประเทศไทย ประกอบด้วย ผู้ลงทุน ลูกจ้าง ผู้ให้กู้ ผู้ขายสินค้าและเจ้าหนี้ ลูกค้า รัฐบาลและหน่วยงานราชการ และสาธารณชน ถึงแม้ว่ากลุ่มผู้ใช้งบการเงินจะประกอบด้วยบุคคลหลายฝ่าย แต่โดยนัยแล้วกรอบแนวคิดฯ ของ สภาวิชาชีพบัญชีฯ ก็ยังเน้นความต้องการข้อมูลของกลุ่มผู้ลงทุนมากกว่ากลุ่มอื่นดังที่กรอบแนวคิดฯ กล่าวว่าข้อมูลใดใน งบการเงินที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ลงทุนได้ ข้อมูลนั้น จะสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้งบการเงินกลุ่มอื่นได้เช่นกัน

แนวคิดเกี่ยวกับการบัญชีตามความรับผิดชอบต่อสังคมยังมีการกล่าวถึงในมาตรฐานการบัญชีของสภาวิชาชีพบัญชีฯ เรื่อง การนำเสนอ งบการเงินที่ว่าการบางกิจการอาจแสดงข้อมูลเพิ่มเติม นอกเหนือจากที่แสดงไว้ในงบการเงิน เช่น รายงานเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม หรืองบมูลค่าเพิ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอุตสาหกรรมที่ปัจจัยด้าน สิ่งแวดล้อมมีความสำคัญหรือเมื่อลูกจ้างเป็นกลุ่มผู้ใช้งบการเงินที่สำคัญ กิจการควรแสดงข้อมูลดังกล่าวเพิ่มเติม หากผู้บริหารเชื่อว่าข้อมูลเหล่านั้นจะช่วยผู้ใช้งบการเงินในการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจ

แนวคิดของการบัญชีตามความรับผิดชอบต่อสังคมได้พัฒนาให้เกิดการบัญชี และการรายงานในรูปแบบต่างๆ เช่น งบมูลค่าเพิ่ม (Value Added Statements) การบัญชีสิ่งแวดล้อม (Environmental Accounting) การบัญชีเพื่อความยั่งยืนยาวนาน (Sustainability Accounting) การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับพนักงาน (Employee Reporting) หรือรายงานการจ้างงาน (Employment Report) เป็นต้น

รายงานเพื่อความยั่งยืนยาวนาน

ตามที่คณะกรรมการบรรษัทภิบาลและความรับผิดชอบต่อสังคม สิ่งแวดล้อมได้ให้ข้อมูลในการจัดทำรายงานเพื่อความยั่งยืนยาวนานไว้ดังนี้

1. จัดทำรายงานเปิดเผยการดำเนินงานด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม (CSR Report) โดยอาจระบุไว้ในรายงานประจำปี (Annual Report) หรือจัดทำเป็นฉบับแยกต่างหากจากรายงานประจำปี ที่เรียกว่า

รายงานความยั่งยืน (Sustainability Report) ตามรูปแบบที่สากลยอมรับคือ Global Reporting Initiative (GRI) ได้กำหนดแนวทางมาตรฐานการทำรายงานความยั่งยืนไว้ เรียกว่าแนวทางจี 3 (G3 Guideline) และครอบคลุมเนื้อหาในหัวข้อดังต่อไปนี้เป็นอย่างน้อย

1.1 การดำเนินงานด้านธุรกิจ กล่าวถึง วิสัยทัศน์และกลยุทธ์ของธุรกิจที่สะท้อนหลักการและแนวทางปฏิบัติตามหลักการ CSR โครงสร้างการกำกับดูแลกิจการที่ดี และผลการดำเนินงาน

1.2 การดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย กล่าวถึงนโยบายการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย กระบวนการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและการฟื้นฟูธรรมชาติ และกระบวนการจัดการของเสียและวัสดุเหลือใช้จากกระบวนการผลิต ลักษณะของผลิตภัณฑ์และบริการที่เป็นประโยชน์ มีคุณค่าต่อผู้บริโภค สังคม และสิ่งแวดล้อม

1.3 การดำเนินงานด้านสังคม กล่าวถึง นโยบายการจัดการด้านแรงงานและพนักงานสวัสดิภาพในการทำงานของพนักงานการพัฒนาและฝึกอบรมพนักงาน และการส่งเสริมและพัฒนาชุมชนและสังคมโดยรอบพื้นที่ตั้งของธุรกิจ

2. จัดทำข้อมูลในรายงานให้ชัดเจน กระชับ ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย หลีกเลี่ยงข้อมูลที่ไม่จำเป็น โดยสรุปการดำเนินการทั้งด้านดีและด้านไม่ดีตามข้อเท็จจริง หากมีการอ้างอิงแหล่งข้อมูลจากภายนอกให้ระบุแหล่งที่มาของข้อมูล และกลั่นกรองความถูกต้องของข้อมูลก่อนนำมาเปิดเผยไว้ในรายงาน

3. จัดให้มีช่องทางการเผยแพร่ข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงข้อมูลได้โดยสะดวก เช่น จัดทำรายงานทั้งในรูปแบบภาษาไทยและภาษาอังกฤษ รวมถึงการเผยแพร่ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ของธุรกิจหรือบริษัท

งบมูลค่าเพิ่ม

โดยหลักการแล้ว งบมูลค่าเพิ่มเป็นการนำเสนอข้อมูลโดยการมองว่ากิจการเป็นผู้สร้างความมั่งคั่ง (Wealth) ให้กับสังคม เนื่องจากกิจการก่อให้เกิดการจ้างงาน พนักงานได้รับผลตอบแทนจากการทำงาน รัฐบาลได้ภาษีอากรจากผลกำไรของกิจการ ผู้ลงทุนและเจ้าหนี้ได้รับผลตอบแทนสำหรับเงินทุนในรูปของ

เงินปันผลและดอกเบี้ยจ่าย อีกทั้งกิจการยังสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับองค์กรโดยการลงทุนเพิ่มอีกด้วย (Re-investment)

แนวคิดของงบมูลค่าเพิ่ม

งบมูลค่าเพิ่มแสดงถึงความสำเร็จของกิจการ ซึ่งเป็นผลมาจากความมั่งคั่งที่เพิ่มขึ้นและส่งผลให้รายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้นอีกด้วย กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียย่อมมีความสนใจในข้อมูลที่น่าเสนอในงบมูลค่าเพิ่ม เช่น พนักงานลูกจ้าง และสาธารณชนย่อมมีความมั่นใจในกิจการมากขึ้นในบทบาทของธุรกิจในการผลิตสินค้าและบริการ เมื่องบมูลค่าเพิ่มแสดงถึงความมั่งคั่งที่เพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับงวดบัญชีก่อน นั้นหมายถึง การจ้างงานหรือผลตอบแทนที่เพิ่มขึ้นด้วย

ประเทศที่ให้ความสำคัญกับการเสนองบมูลค่าเพิ่ม เช่น สหราชอาณาจักร เบลเยียม และประเทศในแถบแอฟริกาใต้ โดยปกติแล้ว กลุ่มผู้ใช้ งบการเงินในประเทศเหล่านี้มีความสนใจในตัวเลขมูลค่าเพิ่มมากกว่าตัวเลขผลกำไรที่แสดงอยู่ใน งบกำไรขาดทุน เนื่องจากข้อมูลในงบกำไรขาดทุนอาจดูซับซ้อนและมีข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องกับตนเองมากนัก ในขณะที่งบกำไรขาดทุนแสดงถึงผลการดำเนินงานของกิจการสำหรับรอบระยะเวลาหนึ่งๆ แต่ งบมูลค่าเพิ่มจะแสดงถึงผลประกอบการของกิจการในอีกมิติหนึ่ง เช่น พนักงานลูกจ้างหรือสหภาพแรงงาน ในกลุ่มประเทศยุโรปย่อมสนใจงบมูลค่าเพิ่มในส่วนที่เกี่ยวกับตนเอง เนื่องจากการแบ่งสรรมูลค่าเพิ่มในรูปของเงินเดือนและผลตอบแทนที่เพิ่มขึ้น ย่อมแสดงถึงความมั่งคั่งของตนเองที่เพิ่มขึ้นด้วย

ในทำนองเดียวกัน การแบ่งสรรมูลค่าเพิ่มในรูปของการลงทุนเพิ่มในกิจการ ย่อมแสดงว่ากิจการมีความมั่งคั่งและมีความสามารถในการดำเนินงานต่อเนื่อง ข้อมูลในงบมูลค่าเพิ่มในส่วนนี้จึงอาจมีประโยชน์ในการเจรจาต่อรองค่าจ้างแรงงาน และการประเมินความสามารถของกิจการในการจ่าย ค่าตอบแทนรวมทั้งโอกาสในการจ้างงาน สำหรับประเทศที่กลุ่มตัวแทนพนักงานลูกจ้างและสหภาพแรงงานมีความเข้มแข็งและมีอิทธิพลต่อกิจการ

การบัญชีสิ่งแวดล้อม

กิจการหรืออุตสาหกรรมบางประเภทมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมาก และมีผลกระทบต่อสิ่ง

แวดล้อมของสังคม ชุมชน และโลก ทำให้สังคมต้องการให้กิจการนั้นรายงานข้อมูลเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม เพื่อคนรุ่นหลังจะได้มีชีวิตที่ดีขึ้น และเพื่อความยั่งยืนให้การดำเนินธุรกิจของกิจการต่อไปในอนาคต

ความหมายของสิ่งแวดล้อม

คณะทำงานส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของบริษัทจดทะเบียน สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ได้ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมไว้ดังนี้

“สิ่งแวดล้อม (Environment) หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวมนุษย์ซึ่งมีทั้งสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ แม่น้ำ อากาศ ระบบนิเวศน์ เป็นต้น และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม เป็นต้น”

อนึ่ง สิ่งแวดล้อมในความหมายนี้ไม่ใช่ “สภาพแวดล้อม” ตามความหมายในทางธุรกิจ

ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาธุรกิจ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความได้เปรียบเชิงแข่งขัน และประสิทธิภาพด้านต้นทุนมูลค่าสินทรัพย์ หนี้สินที่อาจเกิดขึ้นและความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อมของกิจการเป็นเรื่องที่การบัญชีต้องเข้ามามีบทบาททั้งสิ้น นอกจากนี้ ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมเป็นประเด็นที่กิจการควรนำมาพิจารณา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในภาวะปัจจุบันที่ประชาชนเรียกร้องให้หน่วยงานภาครัฐ เข้ามาทำหน้าที่ตรวจสอบด้านสิ่งแวดล้อมในกิจการต่างๆ อย่างจริงจัง

บทบาทของการบัญชีสิ่งแวดล้อม

กิจการหรืออุตสาหกรรมใช้ทรัพยากรธรรมชาติและส่งผลเสียโดยการปลดปล่อยมลพิษต่างๆ ออกมาสู่สิ่งแวดล้อม เช่น มลพิษทางอากาศ มลพิษทางน้ำ มลพิษทางพื้นดิน มลพิษทางเสียง

การบัญชีสิ่งแวดล้อมเข้ามามีบทบาทสำคัญ ดังนี้

- การปรับปรุงระบบบัญชีที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เช่น พัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อช่วยผู้บริหารในการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
- การนำเสนอรายงานต่อสาธารณชนหรือบุคคลภายนอกในเรื่องการดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อมของกิจการ เช่น การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับความรับ

ผิดชอบของกิจการต่อสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปี เป็นต้น

เรื่องที่ยุ่งยากและเป็นปัญหาอย่างมากสำหรับการบัญชีสิ่งแวดล้อม คือ การรับรู้ (Recognition) การวัดหรือการกำหนดมูลค่า (Measurement) การบันทึกและการจัดประเภทรายการ (Recording and Classifying) ตลอดจนการเปิดเผยข้อมูล (Disclosure) ในงบการเงินเกี่ยวกับต้นทุนและค่าใช้จ่ายต่างๆ ด้านสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นหรือเกิดขึ้นแล้ว เนื่องจากโดยส่วนใหญ่แล้ว รายการเกี่ยวกับการบัญชีสิ่งแวดล้อมจะไม่เข้าเกณฑ์ การรับรู้รายการตามข้อกำหนดของการบัญชีการเงิน

ในทางปฏิบัติ กิจการมักเปิดเผยข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวกับการบัญชีสิ่งแวดล้อมไว้ในรายงานประจำปี กิจการบางแห่งอาจต้องปรับระบบรายงานทางการเงินให้สอดคล้องกับการบริหารด้านสิ่งแวดล้อม เช่น สารสนเทศที่จัดทำควรมีลักษณะ ที่สะท้อนความจริงด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ซึ่งช่วยฝ่ายบริหารในการตัดสินใจเกี่ยวกับต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อม หนี้สินเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การประเมินและกลั่นกรองงบประมาณรายจ่ายลงทุนโดยนำความรู้ ประสบการณ์ และทักษะด้านการบัญชีบริหารมาประยุกต์กับเรื่องดังกล่าว ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งท้าทายต่อนักบัญชีที่จะต้องจัดให้มีสารสนเทศและระบบการควบคุมต่างๆ เพื่อช่วยสนับสนุนในการวางแผน ควบคุม ประเมิน และการตัดสินใจของฝ่ายบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การรายงานสิ่งแวดล้อม

การรายงานสิ่งแวดล้อม (Environmental Reporting) หมายถึง การนำเสนอข้อมูลหรือสารสนเทศเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นตัวเงิน และไม่เป็นตัวเงิน

ตัวอย่างของข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่เป็นตัวเงิน เช่น ต้นทุนที่กิจการต้องจ่ายเนื่องจากการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายสิ่งแวดล้อม และต้นทุนที่กิจการจ่ายลงทุนในโครงการเกี่ยวกับการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม

ตัวอย่างของข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ไม่เป็นตัวเงิน เช่น ข้อมูลจำนวนหน่วยของทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้ไป ข้อมูลพลังงานที่ใช้ไป และข้อมูลมลภาวะเป็นพิษที่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ (Ecological System) เป็นต้น

ผู้ใช้รายงานสิ่งแวดล้อมมีทั้งภายนอกและภายใน เช่น

- ฝ่ายวิจัยและพัฒนา ใช้เพื่อการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น การนำกลับมาใช้ใหม่ (Reuse/Recycle) หรือการย่อยสลายง่าย
- ฝ่ายจัดซื้อ ใช้เพื่อการจัดหาวัตถุดิบที่สามารถนำมาทดแทนทรัพยากรธรรมชาติ หรือสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้อีกครั้ง เมื่อหมดอายุการใช้งานแล้ว
- ฝ่ายการตลาดใช้เพื่อการส่งเสริมการขาย เพื่อเพิ่มความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อสินค้าหรือบริการ รวมทั้งการกำหนดราคาขายสินค้าหรือบริการว่าเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
- ฝ่ายสิ่งแวดล้อม ใช้เพื่อการวิเคราะห์ผลการปฏิบัติงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อม
- ฝ่ายบัญชี ใช้เพื่อการนำเสนอข้อมูลทั้งที่เป็นตัวเลขทางการเงินและไม่เป็นตัวเลขทางการเงิน เพื่อจัดทำรายงานเสนอต่อผู้บริหารนำไปใช้วางแผน ควบคุม และตัดสินใจ

ความหมายและขอบเขตของการบัญชีสิ่งแวดล้อม

การบัญชีสิ่งแวดล้อม (Environmental Accounting) หมายถึง การบัญชีที่อาจได้รับผลกระทบโดยการตอบสนองของธุรกิจที่มีต่อสิ่งแวดล้อม บางทีเรียกว่า การบัญชีเชิงนิเวศน์ (Eco – Accounting)

ขอบเขตเนื้อหาของการบัญชีสิ่งแวดล้อมรวมถึงสิ่งต่อไปนี้

- การบัญชีสำหรับหนี้สินที่อาจเกิดขึ้น และความเสียหาย
- การบัญชีสำหรับการประเมินมูลค่าสินทรัพย์และโครงการจ่ายลงทุน
- การวิเคราะห์ต้นทุนในเรื่องพลังงาน ของเสีย และการป้องกันสภาพแวดล้อม
- การประเมินโครงการลงทุนเกี่ยวกับปัจจัยสภาพแวดล้อม
- การประเมินต้นทุนและผลประโยชน์ของโปรแกรมการปรับปรุงสิ่งแวดล้อม
- การพัฒนาเทคนิคทางการบัญชีเพื่อแสดงสินทรัพย์ หนี้สิน และต้นทุน เชิงนิเวศน์ ที่ไม่ใช่ทางการเงิน

เนื่องจากปัจจุบันนี้ยังไม่มีมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ดังนั้น การจัดทำรายงานสิ่งแวดล้อมจึงเป็นเรื่องสมัครใจของกิจการประเทศในกลุ่มยุโรปได้พยายามผลักดันให้กิจการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เมื่อ พ.ศ. 2544 สหพันธ์นักบัญชียุโรป (The European Federation of Accountants) ได้เสนอไปยังคณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ เพื่อให้จัดทำมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วย 6 เรื่องที่สำคัญ คือ (1) การเปิดเผยต้นทุนสิ่งแวดล้อม และหนี้สินสิ่งแวดล้อม (2) ทางเลือกในการตีราคาต้นทุนสิ่งแวดล้อมขึ้นเป็นทุน (3) การรับรู้ประมาณการต้นทุนสิ่งแวดล้อม (4) การเปิดเผยความเสี่ยง และความไม่แน่นอนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม (5) การด้อยค่าของสินทรัพย์ และ (6) ค่าเสียหายจากเบี้ยปรับ เนื่องจากการละเมิดกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อม

การวัดมูลค่าและการแสดงรายการที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในงบการเงิน

ในปัจจุบันยังไม่มีมาตรฐานการบัญชีสำหรับการบัญชีสิ่งแวดล้อมเป็นการเฉพาะ ดังนั้น แนวทางปฏิบัติในการนำเสนอข้อมูลที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน จึงอิงกับความต้องการข้อมูลของกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย อย่างไรก็ตาม เมื่อเกิดรายการและเหตุการณ์ทางบัญชีที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม นักบัญชียังคงต้องพิจารณาถึงกรอบแนวคิดฯ และมาตรฐานการบัญชีที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาปฏิบัติกับรายการและเหตุการณ์ทางบัญชีดังกล่าว

ในการรับรู้ การวัดมูลค่า การแสดงรายการ และเปิดเผยข้อมูลสำหรับการบัญชีสิ่งแวดล้อม จะเกี่ยวข้องกับนิยามของสินทรัพย์และหนี้สินตามกรอบแนวคิดฯ กล่าวคือ รายการที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมจะบันทึกและรับรู้เป็นองค์ประกอบของงบการเงินได้ ก็ต่อเมื่อรายการและเหตุการณ์ทางบัญชีดังกล่าวเป็นไปตามค่านิยามขององค์ประกอบของงบการเงินและเข้าเกณฑ์การรับรู้รายการ

องค์การสหประชาชาติได้จัดตั้งคณะทำงานเพื่อศึกษา และเสนอแนวทางปฏิบัติทางการบัญชีและการรายงานที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม คณะทำงานดังกล่าวเรียกว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญว่าด้วยมาตรฐานสากลเกี่ยวกับการบัญชีและการรายงาน (Intergovernmental Working Group of Experts on International

Standards of Accounting and Reporting: ISAR) ซึ่งได้ให้แนวทางในการปฏิบัติเกี่ยวกับบัญชีสิ่งแวดล้อม โดยครอบคลุมถึงการรับรู้ต้นทุนสิ่งแวดล้อม การรับรู้หนี้สินด้านสิ่งแวดล้อม การรับรู้ค่าชดเชยที่คาดว่าจะได้รับจากบุคคลที่สาม การวัดมูลค่าหนี้สินด้านสิ่งแวดล้อม และการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อม

การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับพนักงาน

การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับพนักงานเป็นเรื่องหนึ่งของการบัญชีตามความรับผิดชอบต่อสังคม เนื่องจากข้อมูลในเรื่องดังกล่าว (เช่น จำนวนพนักงาน การฝึกอบรม สวัสดิการ) ย่อมเป็นที่สนใจต่อกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียหลายกลุ่ม เช่น ผู้ลงทุน หน่วยงานราชการ สหภาพแรงงาน และสาธารณชน เป็นต้น ในทางปฏิบัติกิจการอาจเปิดเผยข้อมูลเหล่านี้ในรายงานประจำปี หรือจัดทำรายงานแยกต่างหาก

การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับพนักงาน หรือการรายงานการจ้างงาน (Employment Report) ควรแสดงถึงขนาดและองค์ประกอบของแรงงานที่กิจการใช้ การทำงานของลูกจ้าง และผลประโยชน์ที่ลูกจ้างได้รับ รายงานการจ้างงานอาจประกอบด้วยข้อมูล เช่น จำนวนพนักงานและลูกจ้าง สถานที่ตั้งของการจ้างงาน การแจกแจงอายุของแรงงานประจำปี ชั่วโมงการทำงานระหว่างปี ต้นทุนพนักงานและลูกจ้าง ข้อมูลเงินบำนาญ การศึกษาและการอบรม รวมถึงต้นทุนดังกล่าว อัตราส่วนการจ้างงาน และข้อมูลเพิ่มเติม (เช่น ความสัมพันธ์ทางเชื้อชาติ ข้อมูลสถิติสุขภาพ และความปลอดภัย เป็นต้น)

ประเทศที่ให้ความสำคัญกับการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับพนักงาน เช่น สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย แคนาดา ฝรั่งเศส เยอรมัน สวีเดน และประเทศในแถบแอฟริกาใต้ การถือปฏิบัติในเรื่องการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับพนักงาน อาจ แตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ ทั้งนี้ เนื่องจาก สภาพแวดล้อมที่ต่างกัน เช่น สหราชอาณาจักรกำหนดให้เปิดเผยนโยบายการจ้างงานผู้ทุพพลภาพ และกลุ่มชนส่วนน้อย ในขณะที่ญี่ปุ่นกำหนดให้เปิดเผยจำนวนพนักงานตามเพศ อายุ และตาม ผลตอบแทนที่พนักงานได้รับ เป็นต้น

กฎหมายของประเทศในยุโรปหลายๆ ประเทศ บังคับให้กิจการต้องเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับพนักงาน เช่น สหราชอาณาจักรระบุเรื่องนี้ไว้ในกฎหมาย

(Industrial Relation Act, 1971) ในขณะที่ Directives ฉบับที่ 4 และฉบับที่ 7 ของประชาคมยุโรป (European Community) กำหนดให้กิจการเปิดเผยจำนวนพนักงานชั่วคราว จำนวนพนักงานแยกตามประเภท และรายละเอียดของค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับพนักงาน นอกจากนี้ องค์การสหประชาชาติได้ให้ข้อเสนอแนะว่า กิจการควรเปิดเผยจำนวนพนักงานแยกตาม เขตภูมิศาสตร์และตามส่วนงานธุรกิจ แผนการฝึกอบรมพนักงาน และค่าใช้จ่าย ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งให้เปิดเผยนโยบายเกี่ยวกับสหภาพแรงงานและแรงงานสัมพันธ์ (ศิลาพร ศรีจันเพชร, 2555)

สรุป

วิธีปฏิบัติของการบัญชีตามความรับผิดชอบต่อสังคมในแต่ละประเทศ ไม่ได้เน้นเรื่อง "รูปแบบ" ของการรายงานมากนัก แต่จะให้ความสำคัญกับ "เนื้อหา" มากกว่า กิจการอาจเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับพนักงานและสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีของบริษัท หรือรายงานของคณะกรรมการ หรือในรายงานอื่นๆ แยกต่างหาก ส่วนงบมูลค่าเพิ่มนั้น หน่วยงานที่ออกมาตรฐานการบัญชีในประเทศนั้นๆ ได้ให้ข้อเสนอแนะในการนำเสนอรูปแบบของ งบมูลค่าเพิ่ม แต่แนวคิดของงบมูลค่าเพิ่มก็ยังคง แตกต่างกันในรายละเอียด เช่น การกำหนดกลุ่ม ผู้มีส่วนได้เสียและรายการที่รวมอยู่ในงบมูลค่าเพิ่ม เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

สถาบันไทยพัฒนา มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ (2560) เข้มทิศธุรกิจ ชูจุดเด่นนวัตกรรม. ค้นเมื่อ 8 กุมภาพันธ์ 2560 จาก http://www.thaicr.com/2008/06/blog-post_23.html?m=0

ศิลาพร ศรีจันเพชร (2555) การบัญชีตามความรับผิดชอบต่อสังคม. *สรรพากรสาร*, 59(8), 95-100.

WBCSD (The World Business Council for Sustainable Development). (2006). *Corporate Social Responsibility*. Retrieved on November 7, 2016 from <http://old.wbcd.org/work-program/business-role/previous-work/corporate-social-responsibility.aspx>